

שילית

ספר

תורת משה השלם

הנקרא חתם סופר על התורה

פ' ר' ד' ס'

על חמשה חומשי תורה

מרבינו משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשיו,
בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא,
מאור ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבינו משה סופר זצוקל

בעל שו"ת חתם סופר

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף, ומשם
עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה,
ושם חלקת מחוקק ספון, זי"ע

*

ספר במדבר

*

ערוך ומסודר מחדש לפי סדר פרשיות ופסוקי התורה

בהגה מדויקת בתוספת הערות ומראי מקומות

על ידי

מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי-יד ע"ש החתם-סופר ז"ל,

בעיה"ק ירושלים תובב"א

ה' תנש"א

הוצאה חדשה ומתוקנת

ה' תשס"ד

בענין שילוח מרגלים יש לדקדק הרבה, טעם שילוחם מעיקרה מאי קסבר. גם לא מלינו שזיוה משה שיראו ערות הארץ מהיכן היא נוחה לכבוש, שזכו עיקר כונת מרגלים בכל מקום, וכן לא מלינו דבר מזה בתשובתם. גם ארץ זאת חלב ודבש היא אינו ענין לדעהם רעה, ורש"י פי' מה שפירש, והוא אמת בלי ספק מאמר חז"ל במסכת סוטה [ל"ה ע"א]. מ"מ אפשר לפי דרכנו אין העוב ניכר אלא בהעדרו, והקב"ה ליוה שיתורו הארץ ויראו כמה עו העם וגבורתם בני ענק וחומותיהם הגבוהות חומה דלתיים וצריח, עיר יריחו יוכית, ובכל זה יראו כי יפלו לפניכם ולא יהיה להם תקומה לפניכם, וחמשה יניסו רבבה, ואי לא ירגלו תחלה לא ידעו ולא יצינו גודל הנם הנפלא נפילת ל"א מלכים, כי אפשר שיהיה זה בטבע ת"ר אלף רגלי ינלחו מלחמות גדולות, אבל ע"י מרגלים יכירו וידעו, ומשה סמך על רב צעחונם זה ולא ירך לצדם בכל זה, לכן אמר עלו זה צנגז ששם מושב העמלקי והכנעני כדלקמן בקרא, וכל זה להגדיל הנם. והנה בלי ספק לא היתה ארץ מצורכת כ"כ ערם צוא ישראל שמה, ואח"כ נתבאר, ע"כ אמר שיצאו מפרי הארץ להראותם שאין הפירות משונים כ"כ הרבה משארי מדינות, (אעפ"י שהיו משונים וגדולים), מ"מ צוה ישראל שמה יכירו כי זאת הוצרכה לרגלם, ואפשר שלכן היתה אז צאמת ארץ אוכלת יושביה, כל זה מטעם הנ"ל שאם יצאו שמה יכירו כי נתהפך הכל לטוב ישבחו ויודו. אבל המרגלים הכל לרעה בהיפוך, ואמרו צאו אל הארץ אשר שלחתנו והנה זאת חלב ודבש היא, מה שיהי כבר הוא ואין כל חדש, ומדברא ליתא כולה נמי ליתא, וא"כ מה נזכה אפס כי עו העם. וע"ד הזה יש ליישב הרבה מן הפרשה.

ולפע"ד זה היתה כונת המטפילים, דלכאורה קשה כיון שהודו על חטאם מה אמרו הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו, מה נתינת טעם יש לזה. ועוד איך הוסיפו חטא על פשע לעבור פי ה' ומשה עבדו, וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה. ונראה דלפי הנ"ל לא חטאו כי אם בהסרת צעחונם מה', כי הכל ה' אמת כי עו העם, אלא שהי להם לצטוח זה ולא צטחו בישועתו, וא"כ התשובה על זה היא ממש צאתו מקום לעלות אל מקום הכנעני והעמלקי מצלי פחד ויראה מפניהם, ומה שזיוה ד' לא תעלו ולא תלחמו, היא על דרך שובו צנים שוצבים חוץ מאחר [חגיגה ע"ז ע"א], שנלעוו שלא ישובו שלא תתקבל תשובתם, ואין קיי"ל [צפכחים פ"ו ע"ב] כל מה שיאמר לך צע"כ עשה חוץ מלא, (כדאיתא בשל"ה

[דף ע' טור ד'] אעפ"כ שאם הפליר אחר בתשובה היתה מקיבלת, ורמז לזה כל מה שאומר לך צע"כ זה הקב"ה עשה חוץ אם אומר לך לא ממחילתי, אעפ"כ התאמן בתשובה (ותקובל), וא"כ שפיר שעלו הכרה, ואותן שמתו שם הו"ל מת מחוך תשובתו, ואין לך תשובה גדולה מזו. וצוה מיושב דאמרין בשבת דף ל"ז ע"א דר"ע ס"ל מקושש זה ללפחד, ואמר לו ר"י בן צתירא אהה מויליא לעז על אותו לדיק, אלא מויעפילו הוה, ולכאורה קשה עדיין הרי הוא מויליא לעז שהי מויעפילו. ולפי הנ"ל א"ש שמת מחוך תשובה, והיינו צטטאו מת, והבן ודו"ק.

כל נשיא צהם. כתב צספר פענח רזא *). מרע"ה לא צחר המרגלים, אלא הנשיאים שצהם כל אחד צחר משצטו מי שרנה צו, נמלא המרגלים לא היו הנשיאים, וכן נ"ל עפ"י ש"ס סנהדרין [פ"ב ע"ב] דזמרי בן סלוא היינו שלומיאל בן אורישידי צעלמו, וא"כ ה' חי, אמאי לא נזכר צשילוח מרגלים, אע"כ הנשיאים לא היו המרגלים לפי אותה אגדה, ולא מתו הנשיאים הראשונים צתצטרה כפירש"י [לעיל י"א ע"ז] שמתו על שצטאו צויתחו את האלקים ויאכלו וישתו.

*וישלח אותם משה וגו' עפ"י ה' כולם אנשים ראשי בני ישראל המה ואלה שמותם וגו'. יש לפרש אם אדם עושה איזה מעשה ועושה רק לשם ה', וכש"כ אם הולך צשליחות וכונתו רק לשם ה', צודאי לא יארע לו דבר רע, כנאמר [קהלת ה' ה'] שומר מצוה לא ידע דבר רע, ואלו היו אנשים אלו הולכים לשם ה' לא היו נכשלים, אבל הם לא הלכו אלא מגוצה לצם, וסצרו שצא"י לא יהיו הם נשיאים, ודיצרו לה"ר, וצגמרא [סוטה ל"ד ע"ב] דרשו כל שמותם רמז לרעה למה שטעשו לצסוף. וזה שאמר וישלה אותם משה על פי ה', שילכו רק לשם ה', ואז כולם אנשים היו נשארים חשוצים לדיקים, אבל ראשי בני ישראל, המה הלכו רק צצצרות לצם להיות ראשי בני ישראל, ולכך ואלה שמותם שמרמז שהיו לרע.

וישלח וגו' אנשים. פירש"י אותה השעה כשרים היו. היינו שעה א', כי הנה הקב"ה צוה לשלוח מרגלים כמרגלי יהושע, והם לא נלרכו לעכב אלא שעה א' לא יותר, ולא תרו הטובה יריחו אם רעה, ורק אם נמוגים יושצ"י או

(*) עה"ת, לחדא מרבוותא קמאי רבי יצחק בר' יהודה הלוי זצ"ל. וז"ל: "כל נשיא בהם, פי' לכל נשיא קח א' משבטו זהו בהם, לא שישלח הנשיאים עצמן, שהרי לעיל זכר שמות הנשיאים בפ' במדבר ולא הן השמות שזכר כאן וכו', ע"ש.